

Az abai részvételi demokrácia modell bemutatása (2007-ig)¹

XI. Az abai modell: a helyi demokrácia fejlesztése, a társadalmi szerződés létrehozása (2005 január)

Magyarország sem maradt ki a részvételi demokrácia kísérletekből, sőt egy igen *hatékony modellt* fejlesztett ki. Ezért részletesen bemutatjuk egy dunántúli (Székesfehérvárhoz közeli) nagyközség, *Aba demokráciafejlesztési koncepcióját* és kibontakozó *gyakorlati példáját*.

Európában a részvételi demokrácia megvalósításának programját elméletileg - az információtól a közös döntésig (a valós részvételig) – *négy fejlesztési szakaszra* bonthatjuk:

1. *Az információáramlás két irányúsítása*: a választott képviselők, és az önkormányzati intézmények számára lehetővé teszi a lakosság elvárásainak, kívánságainak jobb megismerését; a lakosság betekintést nyerhet a döntések tartalmába és a döntéshozók szándékainak és az önkormányzattól független objektív feltételek megismerésébe. – Ez a szint Abán egy éven belül megvalósítható és azóta ez meg is történt. Kidolgozták az információáramlás különböző technikáinak rendszerét is.

2. *Konzultációs rendszer (strukturált párbeszéd) kialakítása*: a lakosság kifejtheti álláspontját az adott kérdésekben, de a hatalom gyakorlóit nem kötelesek azt figyelembe venni a döntéshozatalok során. – A második szint eléréséhez Abán a feltételeket biztosítottak látjuk. A felmérések valamint a már korábban is rendszeresített falugyűlések népszerűsége alapján az önkormányzat, s a lakosság részéről a szándék egyaránt tapasztalható. A *lakókörzetek képviseleti rendszerének kialakítása és a társadalmi szerződés megkötése* e téren alapvető fontosságú.

3. *Egyeztetés és együttműködés rendszere*: a fejlesztésnek ezen a szintjén a lakosság teljes részvétele megvalósul a lakókörnyezetükhöz kapcsolódó fejlesztési projektek megvalósításában (lásd Ile de France, Lille). Abán ez az intelligens várossá válás programja², vagy többek között a Dél Kapuja projekt, stb. Ezen a szinten a helyi döntéshozó és végreható hatalom időnként önkéntes kompromisszumok megkötését vállalhatja. Ennek a szintnek a működőképességéhez az önkormányzat részéről kijelölt felelős személyre van szükség. Európában általában az egyik alpolgármester feladata a rendszer működtetése. – Világosan meg kell határozni azon kérdésköröket, témákat, amelyekben az együttműködés sikerrel végig vihető. Az első egy-két évben olykor tanácsos ezt a kört leszűkíteni, mert minden kudarc gyengítheti a továbblépést, elbizonytalanítja a polgárokat.

4. *Participáció (részvétel) szintje*: a hatalom megosztása a közösen hozott döntésekben (co-décision) is jelentkezik. – Ennek a szintnek a megvalósítása véleményünk szerint még a jövő kérdése, de előkészítése az intelligens (város és terület-) fejlesztések során szem előtt tartandó. A felmérések alapján egy ilyen mélységű felelősségvállalásra az abai lakosság ma még nem felkészült. Ugyanakkor fontosnak tartjuk a felkészítő munkát: mobil telefonos tájékoztató jellegű szavazások, interaktivitás, a kábeltévé műsoraiban a lakossági

¹ Részlet Ugrin Emese – Varga Csaba: Új demokrácia és állam modell című könyvéből. Századvég, 2007

² Ezt Abán 2004-ben könyv alakban minden család megkapta.

vélemények (lakókörzetek) bemutatása, a vélemények ütköztetése, kerekasztal beszélgetések, a honlapon rendszeres fórumok szervezése stb. Ezekre az újításokra a lakosság nyitott.

Annak ellenére, hogy a részvételi demokrácia gyakorlata hihetetlen gyorsasággal terjed Európa és világszerte, ma még az eredmények igen bizonytalanok. Az okok *több tényezőre* is visszavezethetők:

- A politika és a közpolitika között ma még nehéz a határvonalat meghúzni, így a képviseleti (közvetett) és a részvételi demokrácia szembeállítás a civil szféra és az önkormányzatok együttműködése helyett érdekellentéteket generál(hat). – *Abán* a felmérések azt mutatják, hogy a lakosság bár a fogalmak pontos meghatározásával nincs tisztában, a kontrollkérdések azonban világosan mutatják, hogy különbséget tudnak tenni a pártalapú politikálás és a helyi közpolitika között. Összességében pozitív véleményüknek adtak hangot, amikor aláhúzták, hogy *Abán* a pártpolitika nem dominál. Ezt a meggyőződést kihasználva jelentős lépéseket lehet tenni *a bizalom és a részvétel* irányába. Meg kell azonban azt is jegyeznünk, hogy a választ adók többsége kívül érzi magát a helyi közéleten. Miután a lakosság korát, nemét, érdeklődését és szociális helyzetét tekintve is igen szórt még az egyes lakókörzeteken belül is, javasoljuk, hogy ne csak a területi elv, hanem tematikák és feladatok mentén is kíséreljen meg az önkormányzat mozgósítani: például az *Aba Napok* kiszélesítése, amelynek során egy-két lakókörzet bemutatkozik, vagy a gyerekek felnőttekhez hasonló szervezése, versenyek stb.

- A demokráciafejlesztés negyedik szintje a jelenlegi intézményi és társadalmi környezetben inkább idealisztikus, mint megvalósítható cél. Ez is indokolja, hogy a fejlett észak országokban a negyedik szakaszt az *információs technológia intenzív* alkalmazásával képzelik el. *Abán* ez alapvetően a helyi és kistérségi e-közigazgatás lenne, amelynek részletes programja elkészült. - *Abán*, ismételten utalnunk kell felmérésünk azon eredményére, hogy a lakosság rendkívül nyitott az új irányában, annak ellenére, hogy az önkéntes részvételre sokak lehetősége korlátozott. A körzetesítést kihasználhatjuk az információs kultúra terjesztésére: körzetenkénti ingyenes tanfolyamok, Internet elérés, kábeltévében közvetített lakókörzeti műsorok, vetélkedők indulhatnak. Olyan programok, ahol az egymást alig ismerő vagy kapcsolatot nem tartó egyének közös identitása, összefogása erősíthető.

- Az állampolgárok *közösségi részvétele* sok országban kétes: szkepticizmus, személyes döntések, félelem a nyilvánosságtól stb. Nagy arányú részvétel szinte sehol sem valósult meg. A tapasztalatok alapján átlagosan tíz százalékos részvétellel lehet számolni, ami nagyvárosok esetében igen tekintélyes létszám, de egy kisvárosban, vagy községben a program esetleg ellehetetlenüléséhez vezethet. – Ezzel a lehetőséggel sajnos *Abán* is számolni kell, annak ellenére, hogy a kijelölt két körzetben végzett felméréseink *pozitív hozzáállást és erős fogadóképességet* mutatnak. A jelenlegi civil aktivitást vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a közösségi aktivitás jelenlegi szintje nagyon alacsony a községben. Bár a választ adók többsége időhiányra hivatkozott, a kérdezőbiztosok benyomása az volt, hogy sokkal inkább az érdektelenség és a közösségen kívüliség érzete a passzív magatartás igazi oka. *Abán* is számítani lehet arra, hogy a kezdeti lelkesedést komoly lemorzsolódás fogja követni. Igen nagy a valószínűsége annak is, hogy háztartásonként csak egy, jó esetben két személy fog részt venni a körzeti fórumokon. Ez egy hetven felnőttet számlálókörzetben, optimális esetben is csupán 20-30 résztvevőt jelenthet. Tíz-húsz százalékos aktivitás mellett 10-12 főre lehet számítani, ami megint csak negatív hatású, hiszen a „miért csak mi?” kérdése óhatatlanul vetődik fel. Javasoljuk tehát, hogy a munka vagy nagyobb körzetekben, vagy több körzet összevonásával történjék. A másik fontos elem a gyűlések, fórumok időtartama. A lakosság nagy része ingázó, gyerekeket nevel vagy idős ember. A végeláthatatlan gyűlések riasztóak. Ezért javasoljuk, hogy a fórumok időtartamát és a hozzászólásokat egyaránt időben korlátozzák, és a körzeti képviselőkkel együttműködve dolgozzanak ki egy egységes ügyrendet. Felméréseinkben ezt a megoldást minden választ adó támogatta. A lemorzsolódás

csökkentésének másik módja a helyi fórumok, gyűlések folyamatos ébrentartása: a napirendek sorában mindig be kell illeszteni egy közérdeklődésre alkalmas kérdést, információt, meghívott személyt. A lakóközveti képviselő szerepe és személyisége meghatározó.

- A döntéshozatalba való bevonás egyik sarkalatos kérdése marad, hogy a lakosságnak semmiféle kötelezettsége sincs, így a *felelősség megállapítása* lehetetlen. Ez komoly feszültségekhez vezethet a választott testületek és a lakosság között. – Ezen egyedül a területi alapon történő választott „civil képviselők” intézményesített rendszere tud segíteni. Az európai példák nyomán *Abán* is javasoljuk az évenkénti választás lehetőségének nyitvatartását: az alkalmatlan képviselők lecserelésére, s más aktív és tehetséges személyek számára is teret adni a közösségen belül. Ez a rendszer erősítheti az önkormányzati, valamint a képviselő kontrollját is. A másik fontos elem lehet, hogy a körzeti gyűlések hozzászólásait, javaslatait és szavazásait egyszerűsített jegyzőkönyvben rögzítsék és azt a körzet minden háztartásába juttassák el. A lakosság személyes felelősségvállalását, de a rendszer átláthatóságát is csak a nyilvánosság keretei között lehet biztosítani.

- A civil szervezetek ma jóval *kiseb*b szerepet játszanak a helyi közéletben, mint azt korábban tapasztalhattuk. Anyagi függőségük a helyi önkormányzatoktól a lakosság bizalmatlanságának forrása is lehet. Legitimitásukat a lakossági vélemény formálásában és képviseletében gyengíti, hogy jelenlétük nem reprezentatív minden lakóközvetben. – *Abán* annak ellenére, hogy a hazai viszonyok között jól működő civil élet van, az általunk megkérdezettek többsége nem vagy alig ismeri a civil szervezeteket. Ugyanakkor a helyi demokrácia fejlesztése szempontjából szerepük nem elhanyagolandó. A lakossági megítélésük jónak mondható. Ezért javasoljuk bevonásukat a konzultatív testületekbe, amivel a körzeti képviselők munkáját és a lakóközvetek tájékoztatását, vitáját segíthetjük.

11.1. A civil képviselők bemutatása, terveik elemzése

2005. május elején *kérdőíves felmérés* készült az abai megválasztott *civil képviselők* körében. A postai úton kiküldött 24 kérdőívől húsz érkezett vissza kitöltve, így ezek kerültek feldolgozásra.

Az alábbiakban a kutatás *gyorselemzését* mutatjuk be: az első rész a civil képviselők demográfiai adatait tartalmazza, idegen nyelv tudását és a számítógép használati szokásaikat, a második rész pedig a társadalmi szerepvállalás és a civil képviselet feladatkörének önértelmezésére összpontosít.

A nemek szerinti megoszlás alapján az abai civil képviselők 75%-ka férfi, 25 %-ka nő. A legtöbben a *30-40 év közötti* korosztályhoz tartoznak (45%), a 40-50 és az 50-60 év közötti korosztályból csak öt-öt képviselő van és mindössze egy személy harminc év alatti. Az abai civil képviselők többsége tehát közép-korosztályhoz tartozik.

A képviselők családi állapotát illetően elmondható, hogy 75 százalékuk családos és csak 25 százalék elvált, hajadon vagy nőtlen.

Iskolai végzettség szempontjából nincs túlréprezentálva sem a *felsőfokú*, sem az *alacsonyabb* végzettséggel rendelkező képviselők aránya. Nagyjából fele-fele arányban szerepelnek azok, akiknek maximum érettségije van (12) és azok, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (8). A legtöbben szakiskolát végeztek (30%), 20 százalék érettségizett, 15-15 százalék azok aránya, akik egyetemet vagy posztgraduális képzést végeztek, 10-10% a nyolc osztályt és a technikumot végzettek aránya.

A civil képviselők 65 százaléka *teljes munkaidőben* dolgozik, 10 százaléka csak részmunkaidőben, 25 % pedig inaktív (nyugdíjas).

Hasonlóan az iskolai végzettséghez a foglalkozás tekintetében is megoszlának a képviselők. A civil képviselők 30 százaléka van vezető pozícióban, húsz százalék

szakmunkás, 15 százaléka egyéni vállalkozó, tíz százalék szellemi beosztott. Mindez azt mutatja, hogy az abai polgárok nem elsősorban értelmiségieket vagy egyáltalán szellemi munkát végzőket választottak ki.

A képviselők 65%-ka *egy nyelvet sem beszél* társalgási szinten, 20% beszél a németet, 15% pedig az angolt. Ez a kép egyezik azzal az általános helyzettel, hogy a mai középnemzedék tagjainak többsége nem beszél idegen nyelvet.

Arra a kérdésre, hogy ki milyen típusú munkahelyen dolgozik, azt a választ adták, hogy a képviselők körülbelül ugyanolyan arányban dolgoznak a magánszférában mint az államiban, s az önkormányzati munkatársak aránya 20%.

A képviselőknek 70 százaléka rendelkezik számítógéppel, 30 százaléknak pedig se a munkahelyén, se otthon nincs számítógépe. Ez az adat *meglepetés*, hiszen ez arány kétszerese az országos átlagnak. Az internet hozzáférési lehetősége a képviselők 55 százaléknak van, ami megint *sokkal magasabb* az országos átlagnál. Az internetet leginkább tájékozódásra, információgyűjtésre használják (55%), e-mailezésre harminv százalék, tanulásra 20% és csak 15% azok aránya, akik az internetet üzleti tevékenységre is használják.

A képviselők 60 százaléka korábban *nem vállalt* semmilyen társadalmi szerepet, 40 százaléka pedig már régebben is rendelkezett hasonló tisztséggel. Ez megint jó jel, hiszen a hatvan százalék arra utal, hogy a többség most először kap közösségi megbízatást, így a helyi társadalomból többségében új emberek jutottak képviselői lehetőséghez.

A képviselők a *részvételi demokrácia* fogalma alatt a következőket értik: szélesebb körű, úgynevezett strukturált párbeszéd helyi döntéshozók és a lakosság között (85%); a lakosság szélesebb körének bevonása a döntések előkészítésébe (80%); civil képviselők segítségével hatékony települési civil testület/ fórum létrehozása (55%). Továbbá lényegesnek tartják az információ eljuttatását mindenhova (40%), a társadalmi szerződés megkötését az önkormányzat és a lakosság között (40%); a helyi társadalom (vagy csak az utcaközösség) gondolatainak, értékeinek, szándékainak kifejezését (35%); az önkormányzat hatékony működésének támogatását (35%).

A válaszokból az derül ki, hogy a *strukturált párbeszéd* vitte el a pálmát, ami arra utal egyúttal, hogy a civil képviselők értik a részvételi demokrácia központi gondolatát, miközben mindehhez képest csak fele szavazatot kapott a társadalmi szerződés megkötése az önkormányzat és a lakosság között (40%) és a helyi társadalom (vagy csak az utcaközösség) gondolatainak, értékeinek, szándékainak kifejezése (35%).

A legtöbben *azért vállalták el* a civil képviselőségre való jelölést, hogy Aba sikeres, fenntartható, intelligens kisváros legyen (75%), a képviselők 50 százaléka azt vallja, hogy felkérték ennek a tisztségnek az elvállalására, 45-45 % felelősséget érez a közügyek iránt, vagy véletlen folytán alakult így. A családtagok javaslata vagy az egyéni érdek, elenyésző mértékben játszott szerepet a jelölés elvállalásakor, mindössze 10%-ban. Ez a válaszor pedig azt a visszajelzést adja, hogy a többség nem csak ismeri, hanem támogatja is, hogy Aba intelligens kisváros legyen.

Arra a kérdésre, hogy mi a civil képviselők *legfontosabb feladatköre*, a válaszadók legtöbben az utcaközösség és ezen belül a családok érdekeinek képviseletét (85%) jelölték meg, továbbá a lakossági aktivitás erősítését, hogy Aba fenntartható, intelligens kisváros legyen (70%), és végül a lakosság inspirálását, hogy részt vegyen a részvételi demokráciában (70%). Az információ eljuttatását a lakossághoz, a civil képviselők 30%-ka tartja fontosnak. Érdekes módon a pénzforrások felkutatását a célok elérése érdekében a képviselőknek csak 10%-ka jelölte meg.

A civil és más képviselők központi fórumának, az „Abai Magsztrátus”-nak, a képviselők 75 százaléka szerint az a szerepe, hogy érvényre juttassa az utcaközösség *érdekeit*, 70 százaléka az összefogást hangsúlyozza a közös jövőkép szisztematikus megvalósítása érdekében és ugyancsak 70% az utcaközösség *értékeinek*, céljainak érvényesítését. Az talán

ellentmondásra utal, hogy az utóbbi két kérdésnél az elsőbbséget az utcaközösség érdeke/értéke kapta, miközben a részvételi demokrácia értelmezésénél ugyanez a szempont az egyik utolsó helyre került.

A képviselők 50-50 százaléka gondolja azt, hogy a civil képviselők fórumának az a szerepe, hogy *jövőképet* adjon a falunak, és *együttműködő partnerséget* biztosítson az önkormányzattal. Ez majdnem egy ideális válaszarány, hiszen sem a jövőképalkotás, sem az önkormányzattal való együttműködés nem szorul háttérbe.

Summázva az eddigieket azt mondhatjuk, hogy az *abai civil képviselők* egyrészt jól reprezentálják a helyi társadalmat, másrészt az átlagosnál felkészültebbek, tudatosabbak, harmadrészt pedig a vállalt szerepüket meglehetősen magas szinten értelmezik.

11.2. Az abai részvételi demokrácia létrejötte és az e-demokrácia esélye (eseménytörténet)

Ebben a fejezetben másfél év (2004. júniustól – 2005. végéig) eseménytörténetének *fontosabb fordulópontjait* foglaltuk össze.

Az *abai demokrácia-fejlesztési kísérlet*, vagy a *társadalmi szerződés megkötésének* gondolata először 2004 tavaszán-nyarán merült fel. A program kezdeményezése azzal indult, hogy az önkormányzat (mindenekelőtt Kossa Lajos polgármester) 2004. őszén falugyűlésen ismertette az elképzelést. Az eseménytörténet legizgalmasabb időszaka 2005 márciusának elején volt, amikor Abán a 24 utcaközösség polgárai a kultúrházban *megválasztották* civil képviselőiket. Ebben a fejezetben a demokrácia-fejlesztési kísérlet történetének legfontosabb dokumentumait publikáljuk.

A demokrácia kísérlet hivatalos indítása (Falugyűlés, 2004. szeptember)

Aba nagyközség önkormányzata 2004. szeptember 23-án (csütörtök) 18 órára falugyűlést hívott össze az abai Millenniumi Parkba. Ennek a *meghívójában* a következő mondatok szerepeltek:

„2004. január 1-je jelentős mérföldkő településünk életében, a kormány pozitív döntésének köszönhetően önálló kistérséggé vált a Sárvíz, Aba pedig térségközpontként történelme legnagyobb lehetősége előtt áll. Az önálló térséggé válással új fejlesztési források is megnyíltak előttünk, amelyek segítségével az elkövetkező hónapokban eddig soha nem látott beruházási hullám indul el Abán a néhány milliós munkáktól milliárdos fejlesztésekig bezárólag. A lehetőség egyben nagy felelősséget is magával hordoz, ezért meggyőződésünk, hogy a fizikai (külső) megújulás csak akkor lesz sikeres, ha ezzel egyidőben a közösség lelki-szellemi megújulása is elkezdődik. E törekvést elősegítendő Aba Nagyközség Képviselő-testülete *egy helyi társadalmi szerződés megkötését* kezdeményezi.

Az új programok és fejlesztések az élet szinte minden lényeges területét egyszerre és egymást erősítve indulnak el, amelyek sikeréhez elengedhetetlen az önkormányzat és a helyi társadalom szoros és hatékony együttműködése.”

Felhívás helyi társadalmi szerződés megkötésére

Abán a társadalmi szerződés előkészítése, megvitatása és a civil képviselők megválasztása érdekében minden család az előbbi *Felhívást* kapta meg. Ennek a szövege a következő volt:

Felhívás helyi társadalmi szerződés megkötésére

„Hol tartunk ma?

Hogy is hangoznak ma a *régi igazságok*? Egy falu, vagy egy város közös remény és vállalkozás. Egy település helyi társadalmi közös létforma és összetartozás tudat. Egy önkormányzat együttes vállalkozás a település vezetésére és életkedvének erősítésére. Egy iskola olyan intézményes szellemi együttműködés, amely a fiatalok számára tudást és életvezetési stratégiát kínál. Egy család sem más, mint – túl a termelési és fogyasztási szerepeken – érzelmi, lelki és szellemi közösség.

Megvalósult ez? Ma a helyi társadalmakban az a felfogás erősödött meg, hogy mindent inkább egyedül próbálj meg, mint bárki mással együttműködve. Ez az irratlan életfelfogás ma azért uralkodik, mert az elmúlt száz évben a különböző helyi elitek gyakran a közösség érdekével szemben vezettek. Ám nem foghatunk mindent a külső körülményekre. Ne felejtjük el, hogy nagyon sok utcában a szomszédok képtelenek együttműködni, sőt a legkisebb érdek- vagy értékellentétet is csak durva eszközökkel próbálják meg orvosolni.

Nézzünk körül tágabb és szűkebb világunkban, s magunkban. Mindenfelé azt tapasztalhatjuk, hogy a *normális együttműködés akadozik*, sőt akár azt mondhatjuk, hogy az új barbárosodás inkább terjed, mint csökken. Nincs elég nyugalom, elég béke bennünk, nem tudunk a másik emberre figyelni, a másik érdeke számunkra érdektelen, ítéleteinket pontatlan információkra vagy vélekedésekre alapozzuk, a másik embernek nem a jobb, hanem a rosszabb arcát látjuk, a közösségek vezetőit szinte mindig előítéllettel nézzük, haragszunk a körülöttünk lévő világra, miközben a saját portánkat sem tesszük rendbe. Nem értjük a világot, nem érezzük jól magunkat benne és javításáért lehetőleg semmit nem akarunk tenni.

Bezzeg magát mindenki *jónak és tisztának* tartja, miközben másokat – ha nem is mindenkit – *rossznak és tisztázatlannak* ítél. Ebből vagy az következik, hogy mindenki rossz, az is, aki magáról jót gondol, vagy mindenki legalább részben jó, s akkor magunkról is feltételeznünk kell, hogy legalább részben rosszak vagyunk. Ha nem veszünk részt a közösség életében, s nem egyszer – a sok korábbi sérülés miatt – szinte elbújunk a világ elől, akkor sem az nem derülhet ki, hogy jók, sem az, hogy rosszak vagyunk.

Nos, itt tartunk ma. Olyan sok sérülést, megaláztatást, fájdalmat okozunk egymásnak, hogy szinte lehetetlenné tesszük a másokkal való gondolatcserét, lelki egymásra figyelést vagy a közös fellépést. Markánsan fogalmazva: nincs közösség és nincs egyéni boldogság, s a kivételek most is csak a szabályt erősítik. Mindez abban is megnyilvánul, hogy az egyéni és családi határainkon túli települési-közösségi világban nincs – se irratlan, se írott formájú - *társadalmi szerződés*.

Hol tarthatnánk?

Haragudhatunk bármennyire a külvilágra, a szomszédra, a falura, a hatalomra, a globalizációra, de az a közismert igazság nagyon nehezen cáfolható meg, hogy saját világunkban, a családukbán, a baráti körünkben (ha még, vagy már van) *mi vagyunk az illetékesek*, és mi hozzuk a döntéseket. Elsősorban rajtunk múlik, hogy szeretteinket a tenyerünkön hordjuk, vagy nem, hogy a külső siker hajszolása helyett – jelképesen is – saját kertünket építjük-e, vagy nem, hogy a közösség dolgaiban önzetlenül segíteni akarunk-e vagy nem. Nem a szegénységtől vagy a gazdaságtól függ, hogy kimondott mondatainkkal bántani akarunk-e, vagy nem, hogy az utcasarkon hallott gonosz megjegyzéseknek hiszünk-e, vagy nem, hogy keresztény emberként Isten szeretete, vagy ateista emberként humanista erkölcs vezet-e minket, vagy nem.

Évszázadok óta ott tarthatnánk, hogy a többség legalább többnyire a *jó mellett* döntsön. De ez még nem történt meg, s olyan illúziónk sem lehet, hogy ez rövidesen bekövetkezik. Ugyanakkor magunkban és másokban gyakran azt tapasztalhatjuk, hogy a többség igen is a jót szeretné választani, de valami vagy valaki közbeszól, akadályoz, elterel.

És mi ebbe belenyugszunk. Hasonló a helyzet a közösségekkel is. Egyáltalán nem tartunk ott, hogy az emberek egymás iránti empátiával és nyitottsággal – már a napi érdekeik miatt – *együttműködjenek*, holott igazából minden ember vágyik társakra, baráti közösségekre, s sok minden feladatot ellátna, ha a külső világban tapasztalná, hogy becsülik, megszólítják és felkérlik. Keressük tehát a közösséget, de valami – fáradtság, kudarc, rossz pletyka, stb. – elterel minket. Azért is belenyugszunk ebbe, mert nem gondolkodunk elég világosan.

Már régen ott tarthatnánk, hogy az önkormányzat erkölcsi súllyal bír, a közösség vállalja a megválasztottait, és a közös döntések valóra váltásáért mindenki hajlandó egy kapavágásra. Már régen annak örülhetnénk, hogy az egy utcában lakók számára erkölcsi parancs a szomszéd megbecsülése és támogatása, vagy semmi akadály nem lenne annak, hogy saját tudásainkat is felkínáljuk az utca végén lakóknak is. Már régen oda juthattunk volna, hogy a rokonok között bensőségesebb a kapcsolat, s a családokban a szeretettel szemben nem alternatíva a viszály. De a külső világ sajnos *pontosan olyan*, mint a belső világunk, s fordítva, a belső világunk *nem jobb*, mint a sokat szidott külső világ. Várjuk, hogy kívülről szeressenek minket, de mintha képtelenek lennénk arra, hogy a kintieket szeressük.

Az egész globális, vagy lokális világunkban ismételten tudatosul: a megváltás *aligha kívülről, sokkal inkább belülről* érkezik. Nem másoktól jön, még ha mások sokat segíthetnek is. Nincs mire várnunk, holott a várakozás állapota egyébként izgalmas lehet. A belső döntéseket mindenkinek naponta kell meghozni, s naponta kell azzal szembesülnie, hogy miben volt erős és gyenge. A közösségnek, és különösen a közösség (például az önkormányzat, az egyház, az óvoda és az iskola) vezetőinek pedig mindent meg kell tenni azért, hogy intézményes és intézményeken túli, de szervezett támogatást adjanak a személyes jó döntések meghozatalához és az ezekből következő kisközösségi cselekvésekhez. *Milyenek* legyenek ezek az intézményes segítségek, és hogyan szerveződjenek meg és váljanak elérhetővé?

A titok és a jó válasz is valahol itt rejtőzik.

Hogyan jutunk tovább?

A válaszhoz vezető felvetések nagyon evidensek. 1. Tisztázzuk, hogy településként és közösségként milyenek vagyunk! 2. Tisztázzuk, hogy mit akarunk együtt sokfélélt és sokféleképpen! 3. Tisztázzuk, hogy miképpen jutunk el oda, ahova akarunk haladni! 4. Ha tisztáztuk a fő kérdéseket, akkor kössünk nyilvános megállapodást, helyi társadalmi szerződést! 5. Ha tisztáztunk minden lényegest, akkor döntsük el, hogy saját magunk mit teszünk mindennek érdekében! 6. Ha saját akaratunkat tudjuk, a szomszédokkal együtt valakit – mintegy negyven településrészen - bízunk meg az összefogás szervezésével! 7. Az önszerveződéseink összefogói (beleértve a civil szervezeteket is) működtessenek valamilyen községi civil testületet vagy helyi civil parlamentet! 8. Ha helyi társadalmunkat összefogjuk, gyűjtsük össze az ehhez szükséges tudásokat nyilvános formában, és ezeket dolgozzuk fel egy általunk alapított civilegyetemen! 9. Ha elkezdünk magasabb minőséggel együttműködni, akkor saját intézményeinket szeressük jobban és vegyük őket jobban igénybe! 10. Ha szükségképpen új utakra is indulunk, s új közösségi vállalkozásokba kezdünk, akkor ezeket becsüljük meg, s – ahogy ezt az emberek mindig is tették – fogjunk össze az elképzelés valóra váltásáért!

Sok-sok kérdést tehetnénk még fel, de talán gondolkodási irányként és módszerként ennyi is elég. Számos felvetésre már válasz is van, vagy legalább is a válasz kísérletek már születőben vannak. Az elmúlt években komoly – más településen még el sem képzelt – válaszalternatívák fogalmazódtak meg, s azt egyre nehezebb vitatni, hogy az intelligens várossá válás átfogó, egyszerre a hagyományokra és a jövőre építő programja *jó kiindulópont*. Úgy érezzük, eljött az ideje, hogy a nagyközség önkormányzata és a település lakossága egymással *nyilvános társadalmi szerződést* kössön. Ennek azonban csak akkor van értelme

többek között: 1. Ha nem csak megegyeztünk, s testületileg elfogadtuk, hanem a többség belül is vállalja a közös programot. 2. Ha a közös jövőterv nem csak néhány hónapra, hanem legalább egy évtizedre előre lát. 3. Ha a helyi társadalmi szerződést nem csak a vezetők, hanem a helyi polgárok is aláírják. 4. Ha mindenki előtt világos, hogy a társadalmi szerződés betartásáért minden fél személyesen is felelős. 5. Ha a többség érzi vagy érti, hogy ebben a modern világban ez a társadalom vagy közösségfejlesztés talán fontosabb, mint a korábbi századokban.

Javasoljuk, hogy minden jó akarat és tudás összesítésére *alakuljon meg* – elsősorban helyi vezetők s polgárok, valamint szakmai konzulensekként hazai és külföldi tanácsadók részvételével – egy olyan *testület*, amely a következő hónapokban megfogalmazza a társadalmi szerződés szövegét, amelyet aztán az önkormányzat és a helyi civil társadalom közös vitára bocsát. Ha a nyilvános viták után a társadalmi szerződés szövegéről és céljáról a többség által elfogadható megegyezés születik, akkor az abai társadalmi szerződést *írja alá* mindenki, főként azok, akik programját tudatosan elfogadják és vállalják, majd ezt követően mindenki, vagy minden család kapjon belőle (díszes oklevélként) egy példányt. Ha ide eljutunk, és új alapokon folytatódik a közösség lelki-szellemi megújulása, egy rendkívül *komoly és távlatos feltételt* teremtettünk meg az élhetőbb, a kevesebb szenvedést okozó és az eredményesebb együttműködést szolgáló jövő érdekében.

2004-09-06.

Aba Nagyközség Képviselő-testülete”

Helyi társadalmi szerződés megvalósítási forgatókönyv tervezete (harmadik változat)

Abán a nagyközség képviselő testülete és a falugyűlés egyaránt megszavazta és elfogadta, hogy szülessen meg a *helyi társadalmi szerződés* az önkormányzat és a helyi polgárok, családok között. A társadalmi szerződés koncepcióját, tartalmát ismerteti a „*Felhívás helyi társadalmi szerződés megkötésére.*”

Ennek alapján a helyi társadalmi szerződés létrehozásának, aláírásának a következő forgatókönyvét javasoljuk:

szakaszok	feladat neve	tartalma	megvalósítás időpontja	felelős
1. szakasz	24 körzet kijelölése, a forgatókönyv elfogadása, civil szervezetek jelölései	Felhívás értelmében a körzetek határainak megrajzolása, civil képviselőket a polgárok és a civil szervezetek jelölhetnek	2004. dec.15 -2004. jan.30	önkormányzat, civil szervezetek, Stratégiakutató Intézet (SKI)
2. szakasz	interjúk három-négy minta-körzetben	kérdőíves mélyinterjúk készítése, értékelése	2004. dec.15 -2005 jan.30.	SKI
3. szakasz	társadalmi szerződés tartalmának tervezete vitaanyagként elkészül	választásokhoz a tervezet szövegének összeállítása	2005. febr. 28-ig	tanácsadó testület
4. szakasz	minta-körzetekben a választások lebonyolítása	tanácsadói segítséggel két-három körzetben a minta-választások követése	2004. dec. 15 - 2005 febr. 28.	Körzetek, civil szervezetek, SKI, önkormányzat,

5. szakasz	a körzetekben a 24 civil képviselő megválasztása	minták tapasztalatai alapján az összes körzetben választás	2005. február-március	stb. Civil szervezetek, utca-közösségek
6. szakasz	civil képviselők helyi szervezete megalakul	24 civil képviselőből megalakul a közös koordinációs csoport	2005. március-április	Civil szervezetek, utca-közösségek
7. szakasz	civil tudások összegyűjtése a nagyközségi portálon	portál készítés vagy kiegészítés, feltöltés, működtetés	2005. április-május	SKI
8. szakasz	civil képviselők (és mások) számára megalakul a civilegyetem	24 civil képzések új tartalmú, új módszerű képzése	2005. április-december	Önkormányzat, közös civil szervezet, SKI+HÉA
9. szakasz	társadalmi szerződés nyilvános vitái	lakosság széles köreinek bevonása a szerződés előkészítésébe	2005. március-április	Önkormányzat, közös civil szervezet, SKI
10. szakasz	társadalmi szerződés aláírása – a közös program alapján és minden aláíró példányt kap belőle	Ha aláírta az önkormányzat és a közös civil szervezet – és majd a polgárok, családok, akkor mindenki kap egy díszes példányt	2005. márc. 15 – április 15.	Önkormányzat és közös civil szervezet
11. szakasz	társadalmi szerződés megvalósításának forgatókönyvei, alternatívái	közben elkészül és elfogadásra kerül az aláírt szerződés megvalósításának részletes forgatókönyve	2005. április-május	Önkormányzat, közös civil szervezet, SKI
12. szakasz	társadalmi szerződés megvalósításának első lépésői	folyamatos kontroll és módosítás a megvalósításban	2005. április 15.-től – 2006 dec. 31-ig	Önkormányzat és közös civil szervezet
13. szakasz	társadalmi szerződés ünnepei, s az intelligens városépítés előkészítése	minden előkészíti és felgyorsítja a 2007-2008-ban esedékes várossá válást	2005. április 15.-től – 2006. dec. 31-ig	Önkormányzat és közös civil szervezet

A forgatókönyv természetesen csak a *nagyobb lépéseket* tartalmazza, egy-egy szakasz szükségképpen több kisebb lépésből áll. A folyamat október végétől jövő év április közepéig tart; eldöntendő feladat, hogy ez a bő félév sok vagy kevés idő. A megvalósításba értelemszerűen sokkal több szereplő bevonható, mi csak a legfontosabb típusokat jeleztük. Az első eredményeket érdemben másfél év múlva, 2006 végén lehet összefoglalni, s ez szerencsésen egybeesik az önkormányzati választásokkal is.

2004. 10. 20.

Stratégia kutató Intézet

Levél az abai polgárokhoz (2005. február)

2005 év februárjában az abai családok és tagjaik *körlevelet* kaptak a helyi önkormányzattól.

„Tisztelt Hölgyem/Uram!

Amint azt Ön már nyilván hallotta, vagy tudja, Aba nagyközség polgárai 2005 őszén, a falugyűlésen úgy döntöttek, hogy a falu lakossága egymással és a falu vezetőivel *társadalmi szerződést* köt, elsősorban azért, hogy a következő hét-nyolc évre közösen valósítsák meg messzire néző terveiket. Ez az együttműködés társadalmi megállapodása lehet.

Az Európai Unió következő fejlesztési időszaka 2007-től 2013-ig, az újabb magyar választási ciklus 2006-tól 2010-ig tart. Ezért ma minden településen 2010-2013-ig érdemes előre gondolkodni és legalább eddig szóló *fejlesztési tervet* készíteni.

A tavaly elfogadott társadalmi szerződés *Felhívása* nagyon egyszerűen fogalmazta meg a teendőket. Tisztázzuk, hogy településként és közösségként *milyenek* vagyunk! Tisztázzuk, hogy *mit akarunk* együtt sokfélét és sokféleképpen! Tisztázzuk, hogy *miképpen* jutunk el oda, ahova akarunk haladni! Ha tisztáztuk a fő kérdéseket, akkor kössünk nyilvános megállapodást, *helyi társadalmi szerződést*! Ha tisztáztunk minden lényegest, akkor döntünk el, hogy saját magunk *mit teszünk* mindennek érdekében! Ha saját akaratomkat tudjuk, az utcaközösségekben a szomszédokkal együtt valakit – mint civil képviselőt - *bízzunk meg* az összefogás szervezésével! Az önszerveződéseink összefogói (beleértve a civil szervezeteket is) működtessenek valamilyen községi *civil testületet* vagy helyi civil parlamentet! Ha helyi társadalmunkat összefogjuk, gyűjtsük össze az ehhez szükséges tudásokat nyilvános formában, és ezeket dolgozzuk fel egy általunk alapított *civilegyetemen*. Ha elkezdünk magasabb minőséggel együttműködni, akkor saját intézményeinket *szerezzük jobban* és vegyük őket jobban igénybe. Ha szükségképpen új utakra is indulunk, s új közösségi vállalkozásokba kezdünk, akkor ezeket *becsüljük meg*, s – ahogy ezt az emberek mindig is tették – *fogjunk össze* az elképzelés valóra váltásáért!

Ennek a szándékoknak a jegyében most (február 18.-19.-20.-án) Abán a művelődési házban összehívjuk külön-külön a mintegy harminc utcaközösség, avagy településrész lakóit. Ezért a *következő kérésekkel* fordulunk Önhöz és családjához:

1. A művelődési háztól majd Önnek külön is postázott meghívó szerint jöjjön el az utcaközössége megbeszélésre. (Ebben pontosan szerepel majd, hogy hol és mikor várják Önt és családjának tagjait.)

2. Addig is gondolja végig, hogy a társadalmi szerződés szövegtervezete mit tartalmazzon, azaz milyen feladatokra szövetkezzenek Aba polgárai. Egy előzetes elképzelését majd küldünk Önnek. Ez összegzi a jelenlegi fejlesztési koncepciókat és megpróbálja egyesíteni őket egy átfogó jövőképpben.

3. Utcaközösségének más lakóival együtt Ön is válasszon egy ki egy *olyan személyt*, akit eddig magatartása és alkalmassága alapján méltónak tart civil képviselőnek. Miután remélhetőleg új világ van, nem protokoll embert várunk, nem a múlt elképzeléseit ismétljük meg, nem olyan személyt keresünk, aki eddig csak nagy hangjával tűnt ki, hanem éppen ellenkezőleg olyat, aki ténylegesen képes felelős civil akaratok, álmok, javaslatok konzekvens képviselésére.

4. Ha a civil képviselő választása megtörtént, ha felhatalmazták érdekeik és jövőterveik folyamatos képviselésével, az összes civil képviselő együttesen véglegesítse a társadalmi szerződésben szereplő programot és a program megvalósítása érdekében elképzelt munkamegosztást. Ha ez elkészül március közepéig, akkor – közösen az önkormányzattal és a helyi civil szervezetekkel - a március 15-i ünnepségen nyilvánosságra hozzuk a társadalmi szerződést és lehetővé tesszük, hogy azt minden abai család és/vagy polgár aláírhasa.

5. És akkor nincs „más” feladat, mint 2010-ig (vagy 2013-ig) a közös jövőképet valóra váltásuk, de úgy és csak úgy, hogy ez a lakosság együttes erőfeszítése legyen, méghozzá olyan módon, hogy mindenki személyesen is tudja, hogy neki mi a dolga, miképpen segíthet, miben felelős, miben számítanak rá. Ennek érdekében a következő hét-nyolc évben egy állandóan működő abai civil fórum működik majd.

Kérjük, jöjjön el, higgyen abban, hogy van értelme tervezni, támogassa, hogy Ön és szomszédai méltó képviselőt válasszanak, segítse megalkotni a társadalmi szerződést, s álljon ennek intézménye, a civil fórum mellé. Legyen Abának bölcs és cselekvőképes civil társadalma.

Aktív, kreatív részvételét előre köszönjük.

Kossa Lajos polgármester
Aba Nagyközség Önkormányzata

2005. február 10.”

Társadalmi szerződés program Abán

Aba polgárai a következő *programtervezetet* kapták meg 2005 márciusában. Az ezekben a hetekben elkészült és közreadott dokumentumok közül ez vált a *legfontosabbá*, mert ez foglalta össze 12 pontban a részvételi demokrácia kifejlesztésének programját.

„Örömmel állapítjuk meg, hogy Aba egyszerre *a múlt, a jelen és a jövő* lehetséges városa. Abának van múltja, mert a múltat fontosnak tartja, és a hagyományokra akar építkezni. Abának van jelene, mert tudja, hogy mit akar, és már kéznnyújtásnyira van attól, hogy nagyközség helyett igazi kisváros legyen. Abának van jövője, mert van végre egy olyan település, amely világos és messzire mutató jövőképpel rendelkezik.

Abának a jelenben az egyik legnagyobb gondja az, hogy önmagát hogyan szervezze meg jobban, és polgárainak többségét *hogyan emelje fel* a részvételi szabadság állapotába.

Ez a furcsa megfogalmazás arra a problémára keres választ, hogy Magyarországon szinte minden településen a helyi polgárok egyáltalán nem, vagy csak részlegesen lehetnek falusi vagy városi világuk belső alakítói. Ezért döntött úgy Aba nagyközség önkormányzata, és a részvételt már igénylő lakossága, hogy az előbbi helyzetet *megpróbál változtatni*, és a település minden polgárának felkínálja az aktív szerepet egy *társadalmi szerződés keretében*.

Mindennek a tudatában kinyilvánítjuk, hogy az abai társadalmi szerződés és egyben demokráciakísérlet a *következő programot* fogadja el:

1. A társadalmi szerződés deklarálja Abán, hogy a *részvételi demokrácia kiépítése megkezdődött*. Ezt maga az önkormányzat döntötte el, amikor testületi határozattal elindította a társadalmi szerződés létrehozásának folyamatát.

2. A társadalmi szerződés Abán *minden állampolgárnak, minden családnak és minden utcaközösségnek* intézményesített formában lehetővé teszi, hogy a mai nagyközség s a közeljövő városában részt vehessen a jelen és a jövő formálásában.

3. A társadalmi szerződés azt akarja elérni, hogy a helyi részvételi demokrácia megvalósuljon, és ennek a jóvoltából a helyi társadalmat a szétesettség helyett az *egymáshoz fűzöttség* jellemezze.

4. A társadalmi szerződés legfontosabb célja, hogy az abaiak egymásra figyelve, és egymást segítve *megvalósítsák messzire tekintő jövőképeiket*.

5. Ez a szerződés tíz évre szól, mert maga a program is a tízes évek közepéig fogalmazódott meg, de a szerződés hosszabbítható, ha eredményes lesz. A társadalmi szerződés lényege az, hogy létrejövő megállapodás és a részvételi demokrácia segítségével Abán *mindenkinek javulhasson az életminősége*.

6. Az életminőség emelését szolgáló program elkészült. Ennek magjában az áll, hogy Aba az európai és a magyar információs- és tudástársadalom korszakában nem egyszerűen város, hanem *intelligens (tudásszerető és tudást alkalmazó) város* lehessen.

7. Nem kevésbé lélekemelő távlatot jelent a *Dél Kapuja program*, amely Abának konkrét civilizációs és kulturális fejlődést kínál: a gazdaság fejlesztésben technológia parkot,

gyógyvizes turisztikai élményparkot, intelligens lakótelepet, valódi és kultúralt városközpontot, természeti és környezeti rekonstrukciót, a hagyományokhoz való visszatalálást, kölcsönös emberi tiszteletre építő világot, az emberek és intézmények közötti értelmes dialógust, és egyáltalán olyan városi környezetet és klímát, amelyben a település szélén élők sem érzik azt, hogy ki vannak rekesztve.

8. Aba már boldogan nézhet hátra, hiszen a legnehezebb első lépéseken túl van: az önkormányzat által elfogadott fejlesztési programmal 2004. őszén a teljes lakosságot képviselő és sokak részvételével megtartott *falugyűlés azonosult*.

9. A társadalmi szerződés tehát nem akar egyebet, mint azt, hogy *a helyi polgárok lelkiileg és szellemileg azonosulhassanak* a közösség jövőképevel, és ennek következményeként ki-ki személyesen, vagy közösségi fellépések keretében folyamatosan részt vehessen a jövő kis városának létrehozásában. Ebből az is következik, hogy a tervek valóra váltásáért nem csak a döntéshozók, vagy az intézmények, hanem *minden egyes ember és család is felelős*. Jelképesen mondva: mindenkinek újra rendet kell tartania háza kertjében és az a háza előtt, az utcán.

10. Ezért hoztuk létre a *strukturált párbeszéd rendszerét*, hiszen az abai utcaközösségek tagjai megválasztották képviselőiket, és képviselők pedig létrehozták saját közös civil intézményüket, amivel megteremtették a tényleges párbeszéd hiteles feltételét.

11. Az intézményes párbeszéd fóruma ugyanakkor vállalja, hogy a régi idők módján, a régi idők technikáival nem tolja háttérbe az állampolgárt, a következő tíz évben *folyamatosan lehetőséget teremt* minden cselekedni akaró helyi polgár és család személyes részvételére a döntésekben és a cselekvésekben.

12. Végül ezt az *új demokratikus ügymenetet és közösségi együttműködési hálózatot* hosszú távon is működőképessé teszi, hogy támogatóként és ösztönzőként ott áll mögötte a helyi önkormányzat.

A 12 pont ismeretében és tudatában mindnyájan kijelentjük, hogy *a részvételi demokrácia programját elfogadjuk, a társadalmi szerződés intézményes rendszerét működtetjük*, és minden akármilyen helyi okból induló civakodás helyett a kölcsönös tisztelet és egymásra odafigyelés jegyében hosszú távon szerződünk arra – mint a bevezetőben említettük - Aba jövőképeből valóságos jövő legyen.

Legyen Aba Magyarország egyik legszeretetre méltóbb és polgáraihoz leginkább jószágos, hagyományokra építő, a kultúrát továbbvivő, Európa figyelmére is méltó, intelligens-bölcs kisváros.

Közösen kérjük, hogy ezt a társadalmi szerződést minden abai család egy-egy képviselője *egyvetértő kézjegyével lásson el*.

2005. március 14.

Társadalmi Szerződés (ünnepi) Napja

Március 14-én, az abai Millenniumi Parkban a helyi polgárok *elfogadták és aláírták* a társadalmi szerződést. Erről a nem mindennapi estéről (népünnepélyről) a következő beszámoló született.

„A királyságot és a köztársaságot az ember hozta létre, mondja a híres francia filozófus, Alexis de Tocqueville, a község viszont Isten keze nyomán kel életre, s a község attól fogva létezik, hogy emberek vannak, viszont a *községi szabadság* ritka és kényes dolog. Aba klasszikus község, méghozzá olyan község, amely nagysága és közakarata miatt rövidesen város lesz, ám a legfontosabb kérdés az, hogy a községi szabadság *milyen mértékben* valósul meg. A községi szabadság egyik feltétele, avagy hagyományos formája és garanciája az *önkormányzás*, míg a másik feltétele, avagy egyszerre régi és új formája a

részvételi szabadság valóra válása. Ennek a modern formáját és intézményét most keresi az egész világ, köztük Európa is.

Aba nagyot és merészelt gondolt most, amikor a részvételi szabadság formájának – Magyarországon elsőként - a *társadalmi szerződés* létrehozását vállalta. A nagyközség önkormányzati testülete és a helyi civil szervezetek úgy határoztak, hogy Abát huszonnégy utcaközösségre bontják fel, s mindegyik utcaközösség megválaszthatja a saját képviselőjét. És lássunk csodát: a gondolatot tett követte, mert március elején mind a *huszonnégy képviselő* megválasztása sikerült, sőt az önkormányzati testület után a huszonnégy képviselő is megvitatta és elfogadta az abai *társadalmi szerződés* szövegét. Ez véletlenül, vagy nem véletlenül 12 pontban foglalja össze, hogy az abaiak *milyen jövőt* választanak, s a következő tíz évben ezt a közös jövőképet *hogyan valósítják* meg.

Abán 2005. március 14-ét elkeresztelték a Társadalmi Szerződés Napjának. Idén először nemcsak a 48-as kopjafánál emlékeztek a forradalom és a szabadságharc hőseire, hanem a Hősök terétől – végig a Rákóczi utcán - zenés, ünnepi felvonulás keretében eljutottak a Közösségi Házig, amely előtt először is felavatták a *XXI. századi emlékkövet*, majd pedig este hat órakor a Millenniumi Parkban – égő fáklyák között – megkezdődött a Hit, a Tudás és az Összefogás ünnepe. És az emlegetett csoda itt *teljesedett ki*, hiszen se Aba, se Fejér megye, se Magyarország még nem látott ilyet: *A lovak álma*, a szövetségkötés emlékezete című színpadi játék után a jelen lévő mintegy négy-ötszáz helyi polgár előtt Aba nagyközség önkormányzati testületének tagjai – Kossa Lajos polgármesterrel az élen – *pontokként felolvasták* a társadalmi szerződést. Végül pedig a színpadra felhívott huszonnégy civil képviselővel együtt nyilvánosan *mindenki esküt* tett a társadalmi szerződésre.

Képzeld el, a Millenniumi Parkban ott fagyoskodik a hűvös időben mintegy négy-ötszáz ember, a színpadon szintén ott fagyoskodnak az önkormányzati és a civil képviselők, majd a 12 pont felolvasása után *kórusban teszik le* az esküt. Megható és megindító volt. Van egy falu Magyarországon, ahol a vezetők és lakosok érzik-értik, hogy a köz ügyeiben való részvétel szabadság és felelősség intézményesült formáját *saját akaratukból megteremtik*. S ez még nem minden, mert most következett a *katartikus fordulat*: a színpad és „nézőtér” teljesen elsötétült, s nem egyszerűen a tűzijáték következett, hanem két olyan csodálatos dal – Sólyomfi Nagy Zoltán, s a Kormorán együttes előadásában -, amely a társadalmi szerződést akaratlanul is *értelmezte, hitelesítette*. Este volt már a javából, amikor a jelenlévők, egymás sarkát taposva, nyilvánosan aláírásukkal *hitet tettek* a társadalmi szerződés mellett.

Varga Csaba”

Civil képviselők fórumának megalakulása (2005 április)

A civil képviselők Civil Fórumának *alakuló ülésére* Abán április 8-án került sor. Az meglepetés okozott, hogy kivétel nélkül mind a 24 képviselő (és sok civil szervezet vezetője) eljött. Ezt az ülést még folytatták egy következő alkalommal, május 9-én. A *napirendek* a következők voltak: a civil fórum nevének megvitatása, az utcaközösségek nevének kiválasztása, a civil fórum programja 2006-ig (a társadalmi szerződés megvalósítása), a civil fórum működésének rendjének kidolgozása, a civil fórum tagjainak képzése (civilegyetem), és a civil pályázatok beadása. A két ülésen intenzív, izgalmas és főként a pillanatnyi helyzet feszültségeit értelmező, és az aktuális teendőket felvető dialógus alakult, de döntéseket még *nem hoztak*. Ennek legfontosabb oka az, megvárják, amíg Bodakajtoron és Belsőbarándon (Aba két „aprófalujában”) is kiválasztják a civil képviselőket. A két településről három-három személyt választanak meg a tavasz végén, így összesen harminc civil képviselő lesz Abán. A véletlen (ha van egyáltalán véletlen) úgy hozta, hogy az abai civil képviselőket először aznap

hívták össze, amikor II. János Pál pápa meghalt és egész Európa emelkedett, spirituális hangulatban volt.

2005 második felében aztán megszülettek a fontosabb döntések és 2005 őszén elkezdődött a részvételi demokrácia gyakorlati kialakítása. (A következő évben – az országgyűlési és az önkormányzati választások miatt – újabb fontosabb lépés nem történt.)

11.3. Abán a jövő forгатókönyve 2007-2010-ig

Ha egy újabb kutatás keretében az abai demokráciafejlesztési modellkísérlet előtt megkérdeztünk volna tíz vagy száz szakértőt, hogy Magyarországon 2005-ben van-e reális esélye egy ilyen társadalmi kísérlet indításának, valószínűleg mindnyájan azt válaszolták volna, hogy *nincs*, vagy igen *kicsi az esélye*. Ilyen tudatos közvélemény-kutatást nem végeztünk, de jó néhány szakértő barátunkat, szociológus kollégánkat, harmadik szektor kutatót és például közigazgatás vagy közösségfejlesztőt azért megszondáztunk. Az elutasítás – bármennyire is kedvesen adták elő – egyértelmű volt. Az elhangzott érveket utólag valahogy *így csoportosíthatjuk*: 1. A helyi civil társadalmak szétesettek, képtelenek önszerveződésre, nincs erős lokális tudat. Magyarországon ma gyenge a civil társadalom. 2. A településen élő polgárokat teljes mértékben leköti az öfenntartás, a jövedelemszerzés, s az emberek egymás közötti viszonyát számos feszültség és konfliktus terheli. Nem jött még létre öntudatos, közcselekvésre vállalkozó polgárság. 3. A helyi hatalom, avagy a helyi politikai és gazdasági elit sehol sem engedi meg, vagy legalább is nem támogatja, hogy a helyi társadalom megszerveződjön, s ennek révén valóságos partnerség és egyben kontroll jöjjön létre. 4. A települések polgársága nem rendelkezik azzal a tudással, mentalitással és jövő-tudatossággal, hogy átlássa a bonyolult új globális-lokális világot, önmaga erejéből alternatívákat dolgozzon ki és önállóan kísérletet tegyen meg valóra váltani.

Ha ez így lenne, akkor Abán el *sem indulhatott volna* a demokrácia-kísérlet. Ha azonban a társadalmi szerződés megkötött, akkor a civil polgárságról és társadalomról alkotott képünk *nem igaz, vagy nem pontos*. Mi is történt?

Először is, a helyi társadalom belső *közpolitikai kondíciója* valószínűleg jobb, mint azt sokan feltételezik. A rendszerváltás után minden jel szerint a családok többsége mégis csak annyira stabilizálta magát, hogy az életfenntartás mellett már (ha csak részben is) a közösség ügyeivel is törődhet. Az elmúlt harminc-negyven év második gazdasága pedig számos olyan nem adómentes jövedelemforrást tált, amelyben a munkát és jövedelmet-keresők akár kifulladásig hajthattak családjuk életszínvonalának emeléséért. Nem mellékes tényező, hogy a legaktívabb és gyakran a lehangosabban közszereplésre vágyók egyrészt már kipróbálhatták magukat, másrészt annyi kudarcot éltek meg a pártpolitikai küzdelmekben, hogy jelenleg már nem töltik ki a helyi politikai teret. A kedélyek nyugodtabbak, a vesztesek óvatosabbak, a háttérben maradtak előbbre léphetnek.

Másodszor, elképesztő a *jövőhiány*, s elképesztő, hogy nagyon sok ember mit sem ért saját szűk világán túl. Abán (is) azt tapasztaltuk, hogy a kisebbség számára ugyan óriás probléma a kenyérgond, ám a többséget olykor már jobban izgatja társadalmi helyzete, a községen belüli presztízse. A normális polgárban ott van belül a segíteni akarás, s ha ezt az akarást előhívják, jó ügyért viszonylag könnyen megmozdul. Cselekvésének legnagyobb gátja (ha nem ismeri fel, akkor is) a cselekvési alternatívák ködössége. Senki nem mondta ezt így, ám az utóbbi hónapokban azt tapasztaltuk, hogy az elfogadott és mindenkire eljuttatott jövőképek jótékonyan hatottak. Még abban az esetben is, ha többen azért mondtak nemet Aba jövőképeire, mert nekik már sok volt vagy elérhetetlennek tartották. Mintha az abai társadalmi tudattalanba remények erősödnének.

Harmadszor, az emberek Abán is, mint bárhol máshol Magyarországon, nagyon nem hisznek a politikának, mélyen kiábrándultak minden kormányzati akaratból, de ez a politikai csömör és üresség *mintha eltakarítana* az útból számos félelmet, fenntartást. Az emberek sok mindenben túl vannak, nem könnyen hisznek, ugyanakkor nyitottabbá válnak, és érzékenyen reagálnak minden mozgáslehetőségre. Magyarország mélyén ma nem készül lázadás, vagy tiltakozás, sőt minden lokális agresszív fellépés is egyre több ellenzöt talál, ami nem jelenti azt, hogy az emberek egy részét nem lehetne megbolondítani nagy szavakkal. A helyi társadalom középrétegei mintha lassan eljutnának oda, hogy fogékonyak a „város”, avagy a lassan városiasodó „falu” közügyei iránt.

Negyedszer, pedig *túl keveset* tudunk. Aba sokszorosan hátrányos helyzetű. Hagyományai sem erősek és nem lobognak. Nincs erős ipara és nincs erős belső kultúrája. Semmi átlagon felüli. Igaz, van egy átlagon felüli polgármestere, amelyet több ciklus óta támogat az önkormányzati testület, s a kezdeti politikai vadháború (a régi rendszer és az új rendszer hívei között) egyre inkább *értelmét veszti*. Egyre inkább semmi értelme helyben a politikai pártoknak és nézeteiknek. Közben pedig lassan felismerhetővé válik, hogy a civil társadalom fogalmát eddig rosszul definiáltuk, a használt kategóriák és értelmezéseik mintha megakadályoznák a változások felismerését. Nem véletlen, hogy a tapasztalatok alapján magunk is újragondoltuk a civil társadalom teóriáit és működését. Abán a civil társadalom tehát – a korábbi feltételezésekkel szemben - olyan állapotban volt, hogy az első tisztas megszólításra megmozdult, s a kisebbség személyesen elment megválasztani a civil képviselőket.

Nincsenek illúzióink, nem füt minket semmilyen elszánt akarat. Abán *nem kell nyerni* a demokrácia-kísérletnek. Nem az a legfontosabb, hogy minden sikerüljön, s nem okoz majd kudarc tudatot, ha negatív tapasztalatok is gyülekeznek. Egyszerűen *annyi a feladat*, figyeljük, mi történik a változások közben, csendben figyeljük, hogy milyenek a szereplők önértelmezései, kövessük nyomon, hogy miben (és hogyan) épül, vagy erodálódik az abai részvételi demokrácia kísérlet. A kulcskérdés nem csak a közcselekvés hatásossága, hanem a *lokális társadalmi tudat* alakulása. A jövő – akármilyen is lesz – a személyes és közösségi tudatfejlesztéseken múlik. Lehet, hogy semmi érdemleges nem történik, lehet, hogy a mai buzgalom szétmállik, s lehet, hogy hetedhét országon túl is híressé váló, tényleges változások mennek végbe.

Az abai modell lényege: nem egyszeres önkormányzati, hanem *többszörös képviselet*, kombinálva a strukturált párbeszéddel, majd ez továbbfejlesztve megosztott önkormányzatisággá, végül pedig részvételi és elektronikus demokrácia. Ennek az elképzelésnek tehát egyik eleme *az e-demokrácia és az e-közigazgatás* együttes fejlesztése. A lokális demokrácia új csúcshintézménye: a *Magisztrátus*.

A többszörös képviseleti demokrácia elvét és gyakorlatát nem a demokráciaelmélet konstruálta meg, hanem az abai fejlesztés tervezése és gyakorlata alkotta. A hagyományos hazai önkormányzati képviseletét egyszeri képviseletnek tekintve az abai modellben létrejöttek a párhuzamos – szintén választáson alapuló - képviseletek. Így egy *összetett vagy többszörös önkormányzati szerkezet* alakult ki, amely a társadalom fontosabb csoportjainak konkrét és közvetlen képviseletet tesz lehetővé. Ez a felfogás és megoldás részben megelőzi és megelőlegezi a részvételi demokrácia szisztémáját.

Az abai részvételi demokrácia *intézményesítésének* kész a programja. Először is a 24 (majd összesen a harminc) választott civil képviselő létrehozta a saját civil fórumát. Az abai civil szervezetek képviselői szintén megszervezik saját községi/városi koordináló testületüket és képviselőket választanak. Az abai önkormányzati testület változatlanul hivatalban marad és ellátja minden törvényileg szabályozott feladatát. Az abai cégek, vállalkozások (gazdasági társaságok) szintén választanak képviselőket. Végül az Abán működő egyházak is megválasztják képviselőiket. Ez összesen 56 képviselő. Az öt testület, illetve képviselet aztán

megszervezi a „csúcsszervezetet”, amely *Abai Magisztrátus* nevet kapja. Ez 2007. tavaszán alakul meg ünnepélyesen. Ez tekinthető helyi parlamentnek is, avagy a helyi polgármesteri hivatal felfogható helyi kormányának is. De ez a régi logika. Egyik sem teljesen ez, de még nem lehet tudni, hogy igazán mi lesz. Annyi bizonyos, hogy a részvételi demokrácia akkor lesz teljes és tényleges, amikor az abai e-önkormányzás és e-közigazgatás létrejön, hiszen attól kezdve az Abai Magisztrátus bármilyen kérdésben bármikor *digitális népszavazást* is tarthat.

Ma az látszik, hogy legalább *négy-hat forгатókönyv* lehetséges: 1. A civil képviselők és testületeik beleunnak a sok közfeladatba, elfáradnak a sok (ha így minősítik) szélmalomharcba, vagy visszahúzódnak, ha a helyi polgárok érzelmileg-lelkileg nem támogatják őket. 2. Ha a folyamatot eddig generáló polgármester (és kollégái) fáradnak el, vagy más fejlesztés köti le energiákat, például a kistérség fejlesztése, ha az Abai Magisztrátusban (folyamatosan) nem nevelődik ki néhány közbecsületnek örvendő új közösségi vezető, akkor esetleg a demokrácia modellnek elfogynak az emberi erőforrásai. 3. Ha öt éven belül Aba nem válik valóban, legalább részben intelligens kisvárossá, s akkor az Abai Magisztrátus minden csoportja egészen vagy félig-meddig hitelét veszti. Ha Aba valóban szeretetre képes kisváros lesz, a részvételi demokrácia modell magyar vagy/és európai mintává válik. 4. Ha az új század első két évtizedében Abán minden erőforrást mozgósítanak, minden lelki, tudati, spirituális erőforrást, akkor a részvételi demokrácia részben vagy egészben valamilyen szakrális demokráciává válik. 5. Az e-közigazgatás kialakulása és megerősödése után Abán minden fontosabb kérdésben e-népszavazás dönt, de minden döntés előkészítése, megismertetése és végrehajtása az Abai Magisztrátus feladata lesz, akkor tartósan megszilárdul a részvételi demokrácia, a strukturált párbeszéd, vagy az új demokrácia együgyű, látványos, tyúkperekkel, netán valós érdek- és értékharccokkal teli, konfliktusos modellje jön létre.

Meglátjuk, mi történik.

